

01.02.08

Van goed tot excellent

Door: Ton Dietz

Geografisch onderzoek in Nederland Een commissie van internationale zwaargewichten legde het Nederlandse onderzoek op het gebied van de urbane en regionale studies onder de loep. Conclusie: het niveau is op alle universiteiten goed tot zelfs excellent. Maar laten we oppassen voor 'parochialisering'.

Eens in de vijf à zes jaar wordt het onderzoek van een wetenschappelijke discipline onder het vergrootglas gelegd door een team van buitenlandse vakgenoten. In 2007 was het weer de beurt aan sociale geografie, planologie en (een deel van) de internationale ontwikkelingsstudies, onder de gezamenlijke noemer van Urban and Regional Research.

De laatste keer gebeurde dit in 2001. De uitkomst leidde toen tot een polemiek tussen de inmiddels helaas overleden Frans Dieleman en mijzelf (Geografie, november 2001, januari 2002 en maart 2002). Het is altijd spannend te vernemen hoe buitenlandse collega's vinden dat jouw vak er voorstaat en welk oordeel zij vellen over de diverse onderzoeksprogramma's. En natuurlijk is er altijd enige competitie tussen universiteitssteden.

De uitslag viel deze keer niet tegen: geen van de 21 onderzochte programma's scoorde minder dan 'goed'; het gemiddelde voor alle programma's was bijna een 'zeer goed' en er was er zelfs eentje die op alle criteria als 'excellent' scoorde, het programma Urban Geographies van de Universiteit van Amsterdam. Kijken we naar de scores voor kwaliteit, productiviteit, relevantie en levensvatbaarheid, dan is het gemiddelde voor de eerste drie een 3,9 op een schaal van 5 (bijna 'zeer goed') en voor levensvatbaarheid een 3,8. Zonder meer een heel lovend oordeel. De totaalscores voor kwaliteit en relevantie zijn vergelijkbaar met die in 2001. De levensvatbaarheid is in de ogen van de visitatiecommissie echter verbeterd en de productiviteit sterk gestegen.

Afbakening

In 2001 deed Wageningen mee en Delft niet; nu was dat andersom. Het scheelde niet veel of ook Nijmegen was deze keer afgehaakt: het onderzoeksprogramma daar is onderdeel van een facultaire evaluatie, en de Nijmeegse onderzoeksgroep moest deze 'extra' evaluatie uit eigen zak betalen. Dat heeft ze gedaan, ondanks het stevige prijskaartje. De ruimtelijke economen van de Vrije Universiteit, de ruimtelijke onderzoekers van de TU in Eindhoven en de onderzoekers van het gerenommeerde ITC in Enschede deden net als in 2001 niet mee. Evenmin de ontwikkelingswetenschappers die niet bij geografie zijn ondergebracht, zoals het CIDIN in Nijmegen, het Institute of Social Studies in Den Haag en het Institute for Housing and Urban Development Studies in Rotterdam. Het evaluatieonderzoek bekijkt dus niet alles wat sociaal geografen, planologen en ontwikkelingswetenschappers in Nederland doen. Verder dekt de algemene noemer Urban and Regional Research maar voor een deel de lading: er zijn in Nederland heel wat gespecialiseerde regio-onderzoeksinstituten (zoals het Afrika-Studiecentrum, het CEDLA en het Duitsland Instituut) die buiten deze evaluatieronde bleven.

Groningen bracht in 2001 drie programma's in en nu vier, Utrecht idem dito. Nijmegen hield het bij één. De Universiteit van Amsterdam was van zeven in 2001 teruggegaan naar vijf, terwijl Delft haar onderzoek in zeven onderdelen voorlegde.

Vrijwel geen van de onderzoeksprogramma's uit 2007 droeg dezelfde titel als in 2001.

Onderzoekstijd

Dat het goed gaat met het geografische onderzoek in Nederland mag ook blijken uit de totale onderzoekstijd die deze keer werd geëvalueerd. Het aantal voltijdse arbeidsplaatsen in Groningen, Nijmegen, Utrecht en Amsterdam steeg van een jaargemiddelde van 117 (1995-1999) naar 145 (2000-2006).

Het grootste onderzoeksinstituut – in Amsterdam – groeide van 50 naar 58 arbeidsplaatsen. Utrecht moest twee arbeidsplaatsen inleveren en ging van 35 naar 33. Groningen breidde uit van 19 naar 26, en Nijmegen zelfs van 14 naar 28 arbeidsplaatsen. Delft telde in 2007 55 arbeidsplaatsen.

De aantallen zijn een optelsom van senioren, postdocs en promovendi. Vooral de laatste twee groepen worden betaald uit een veelheid aan bronnen in de tweede en derde geldstroom.

Per stad

Zoomen we in op elk van de vier universiteiten die meededen in 2001 en 2007, dan verbeterde Groningen haar (gewogen) gemiddelde score van 3,8 naar 4,0. Het programma van de demografen werd opnieuw als beste van de Groningse inzendingen beoordeeld met een 4,5. De sociaal geografen hadden in 2001 hun onderzoek in één programma ondergebracht dat niet zo hoog scoorde (3,0). In 2007 werd het programma Ruimtelijk-economische veranderingen veel hoger gewaardeerd (bijna 4,5), maar bleef het programma over regionale geografie (Making Places) daar nogal bij achter (3,2). Het programma van de planologen zat er met een score van 3,6 tussenin, een uitslag vergelijkbaar met die in 2001.

Nijmegen handhaafde haar hoge score van ongeveer 3,8 en heeft het aantal onderzoekers verdubbeld. Vooral de Nijmeegse productiviteit sprak de commissie aan – in 2001 was dit juist een struikelblok. Het Nijmeegse team telt geografen, planologen en een enkele ontwikkelingswetenschapper.

Utrecht moest wat inleveren op haar zeer hoge gemiddelde score van 4,3 in 2001. Zes jaar later was dit 4,0 – natuurlijk nog steeds een zeer goed resultaat. In Utrecht werd het grote programma over stedelijk onderzoek opgesplitst in twee kleinere. In 2001 kreeg het grote programma nog de beste beoordeling

van de hele Nederlandse sociale geografie en planologie (4,5). In 2007 was de score van de economisch geografen opnieuw heel goed (4,7, genoeg om te eindigen als tweede van de 21 onderzochte programma's). De score van de stadsgeografen (daar zitten ook demografen en planologen tussen) bleef hier flink bij achter (3,9; in de Nederlandse middenmoot). Het kleine groepje historisch cartografen zat weer erg hoog: in beide periodes 4,2. Het cijfer voor levensvatbaarheid was wederom laag vanwege de geringe omvang. Daar stond een zeer uitzonderlijke 5 tegenover voor kwaliteit. Ten slotte zakte het gecombineerde programma van de Utrechtse ontwikkelingsgeografen en de regionaal geografen van 3,5 in 2001 naar 3,2 bij de laatste evaluatie.

Bij de Universiteit van Amsterdam heeft de samenvoeging van twee onderzoeksinstituten tot AMIDSt een sprong naar voren opgeleverd: de gemiddelde score was in 2001 3,5 en steeg tot ruim 3,8. Het onderzoeksprogramma van stadsgeografen en demografen, geleid door professor Sako Musterd, werd door de evaluatoren uitgeroepen tot het beste dat de Nederlandse geografie, planologie en internationale ontwikkelingsstudies momenteel te bieden hebben, met een gemiddelde score van 4,8, en deelscores die allemaal 4,5 of hoger waren – een excellente prestatie. Voor kwaliteit werd zelfs een 5 genoteerd. Het programma van de internationale ontwikkelingsonderzoekers was in 2001 nog versplinterd in drie deelprogramma's, met tegenvallende scores (gemiddeld 3,4). Bundeling en versterking leidden in 2007 tot de aanzienlijk hogere score van 3,8, met vooral lof voor de productiviteit. Het programma van de Amsterdamse planologen werd in 2001 gedeeltelijk buiten de scores gehouden, maar kreeg nu goede cijfers: een gemiddelde van 3,7, met lof voor kwaliteit en productiviteit, maar wat reserves bij relevantie en levensvatbaarheid. Het nieuwe programma van de economisch geografen maakte een goede start (3,7, met lof voor kwaliteit). De evaluatiecommissie was wat minder enthousiast over het programma van de politiek en cultureel geografen, met een gemiddelde van 3,2 en vooral twijfel over de levensvatbaarheid. In Amsterdam is inmiddels besloten deze twee programma's samen te voegen tot een groter over de geografie van mondialisering, en daarbij economische, politieke en culturele aspecten te laten samenkomen.

Delft deed in 2001 niet mee. Met een gemiddelde score van 3,7 eindigde Delft nu als vijfde van de vijf steden. Met de kwaliteit, relevantie en levensvatbaarheid zat het volgens de commissie meestal wel goed, maar de cijfers voor productiviteit stelden bij alle zeven programma's teleur (hoewel allemaal nog tussen de 3 en 3,5, en dat betekent in gewoon Nederlands nog steeds 'goed'). Relatief goede scores werden behaald door twee onderzoeksprogramma's over huisvesting (Housing Systems en Urban Renewal and Housing), een over GIS en een over mobiliteit. De programma's over duurzame huisvesting, urbane en regionale ontwikkeling en geoinformatie en landschapontwikkeling kregen een wat minder lovend oordeel.

Parochialisering

Alles bij elkaar is er reden voor tevredenheid. Het Nederlandse onderzoek op het gebied van de urbane en regionale studies is in de ogen van de commissie van internationale zwaargewichten uit Groot-Brittannië (voorzitter prof. Robson, prof. Bailey, prof. Chapman en prof. Longley), België (prof. Albrechts), Duitsland (prof. Ehlers) en Nieuw Zeeland (prof. McCann) van goed tot zeer goed niveau, met enkele uitschieters van wereldklasse. De commissie roemt het institutionele landschap in Nederland, met haar landelijke onderzoeksscholen en haar vele, betaalde, promovendi, die op de commissie ook grote indruk maakten. De commissie ziet wel een bedreiging in de trend tot 'parochialisering', waarbij onderzoekers in geografie, planologie en internationale ontwikkelingsstudies gedwongen worden te werken in grotere lokale eenheden (en die zien er bij elke universiteit weer anders uit) in plaats van vast te houden aan de landelijke banden binnen de discipline. Dat gevecht is evenwel nog niet verloren. Het oordeel van de evaluatiecommissie steunt geografen, planologen en internationale ontwikkelingswetenschappers in de confrontatie met degenen die dit vakgebied willen opnemen in grotere gehelen (of het zouden willen marginaliseren). Grote wereldproblemen en problemen in onze Europese samenlevingen vragen om een geïntegreerde aanpak, maar wel vanuit een sterk eigen vakgebied, waarin de ruimtelijke kijk op de wereld de nuanceringsaanbrengt die anders zo snel verloren gaan.

Ton Dietz is hoogleraar sociale geografie Universiteit van Amsterdam en voorzitter van de afdeling Nederland van de International Geographical Union.